

פענוח הערות ומראי-מקומות

לקוטי שיחות תולדות חלק טו שיחה ה.

**

פרשתינו כח ז. וישמע יעקב אל-אביו ואל-אמו ויהלך פדנה ארם:

רש"י ד"ה וישמע יעקב. מחבר לענין של מעלה, ונרא עשו כי ברך יצחק וגו' וכי שלח אותו פדנה ארם, וכי שמע יעקב אל אביו ויהלך פדנה ארם, וכי רעות בנות פנעון, ויהלך גם הוא אל ישמעאל:

ויקרא יצחק אל יעקב. אמר רבי אלעזר אין קיום הגט אלא בחותמיו, שלא תאמר אלולי שרמה יעקב באביו לא נטל ברכותיו, תלמוד לומר: ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו, אמר רבי ברכיה משל לכו מלכים שהיה חותר לאביו לטל לטרא אחת של זהב, אמר לו למה במטמוניות בוא וטל לך בפרהסיא, ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו. ויצוהו, הזהירו על בנות ענר אשכול וממרא. (בראשית כז, ז): וישמע יעקב אל אביו ואל אמו, הדא הוא דכתיב (משלי כא, ב): כל דרף איש ישר בעיניו, כל דרף איש ישר בעיניו זה שמשון, (שופטים יד, ג): ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי פי היא ישרה בעיני. (משלי יב, טו): ולשמע לעצה חכם, זה יעקב. וישמע יעקב אל אביו ואל אמו ויהלך.

תנחומא באבער ויצא א. ויצא יעקב. זש"ה דרך אויל ישר בעיניו (משלי יב טו), זה עשו הרשע, דכתיב למעלה וירא עשו כי רעות בנות כנען וגו' וילך עשו אל ישמעאל וגו' (בראשית כח ט), הוסיף צרה על צרה, ושומע לעצה חכם (משלי שם), זה יעקב, שנאמר ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדול (בראשית כז מב), אימתי מתנחם כשיהרג

(1 פרשתינו כח ז. וישמע יעקב אל-אביו ואל-אמו ויהלך פדנה ארם:

רש"י ד"ה וישמע יעקב. מחבר לענין של מעלה, ונרא עשו כי ברך יצחק וגו' וכי שלח אותו פדנה ארם, וכי שמע יעקב אל אביו ויהלך פדנה ארם, וכי רעות בנות פנעון, ויהלך גם הוא אל ישמעאל:

(3 שם פסוק ה. וישלח יצחק את-יעקב ויהלך פדנה ארם אל-לבו בודתואל הארמי אתי רבקה אם יעקב ועשו:

(4משכיל לדוד כאן. וישמע יעקב מחובר וכו' דאל"כ ה"ז כפל דכבר כתוב לעיל וישלח יצחק את יעקב וילך וכו':

שם פסוק ו. ונרא עשו כייברך יצחק את-יעקב ושלח אתו פדנה ארם לקסת-לו משם אשה בברכו אתו ויצו עליו לאמר לאתקח אשה מבנות פנעון:

(5בראשית רבה פרק סז יב. ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו (בראשית כח, א), רבי אבהו אמר לפי שהיו הברכות מפקקות בידו, והיכן נתאוששו בידו, כאן,

אותך, שנאמר מתנחם לך להרגך (בראשית כז מב), ועתה בני שמע בקולי (שם שם מג), מהו ועתה בני, אמרה לו אתמול שמעת לי ונטלת את הברכות, עכשיו שמע לי כדי שתחיה, אמר לה וכך הוא הדרך שאצא חוץ מדעתו של אבא, אם יאמר לי אף הוא ואעשה מיד, ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו וגו', קום לך פדנה ארם וגו' (שם כח א ב), וכיון ששמע אמר לו תן לי אכסיתורין (פי' תיור), אמר לו ואל שדי יברך אותך (שם שם ג), מיד וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם (שם שם ז), ויצא יעקב וגו' (שם שם י), לכך נאמר שומע לעצה חכם.

6) רא"מ כאן. הלך גם הוא אל ישמעאל. הורה בזה שהו"ו של וילך אינה משמשת לחבור רק להפיך העתיד עבר מפני שמלת וילך הוא נשוא המאמר ואינה צריכה ו"ו החבור:

פרשתינו פרק כח פסוק ת. בִּנְיָא עֲשׂוּ כִּי רְעוּת בְּנוֹת כְּנַעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו:

7) וירא יח ב. רש"י ד"ה וירא. מהו בִּנְיָא בִּנְיָא שְׂמִי פְעָמִים? הֲרֵאשׁוֹן כְּמִשְׁמְעוֹ וְהִשְׁנִי לְשׁוֹן הַבְּנָה, נִסְתַּפֵּל שְׂקִיּוֹ נִצְבִּים בְּמָקוֹם אֶחָד וְהִבִּין שְׂלֵא הָיוּ רוֹצִים לְהִטְרִיחוֹ, וְאֵף עַל פִּי שְׂיֻדְעִים הָיוּ שְׂיֻצֵא לְקִרְאָתָם עֲמָדוֹ בְּמָקוֹם לְכָבוֹדוֹ, לְהִרְאוֹתוֹ שְׂלֵא רְצוֹ לְהִטְרִיחוֹ, וְקָדַם הוּא וְרָץ לְקִרְאָתָם, בְּבָבָא מְצִיעָא, כְּתִיב נִצְבִּים עָלָיו, וְכְתִיב וְרָץ לְקִרְאָתָם? כַּד סִּיּוּהוּ דְהִנָּה שְׂרִי וְאָסֵר פְּרָשׁוֹ הִימְנוּ, מִדְּ וְרָץ לְקִרְאָתָם:

בראשית ג ז. וּתְפַקְחָנָה עֵינֵי שְׂגִיָּהֶם וְיַדְעוּ כִּי עִירְמָם הֵם וְיִתְפָּרוּ עֲלֶיהָ תַּאֲנָה וְיַעֲשׂוּ לָהֶם תְּגָרִת:

רש"י ד"ה ותפקחנה וגו'. לַעֲנִין הַחֲקָמָה דְּבַר הַכֶּתוּב וְלֹא לַעֲנִין רְאִיָּה מִמֶּשׁ, וְסוֹף הַמִּקְרָא מוֹכִיחַ:

וישב מ טז. בִּנְיָא שְׂרִיָּהֶם כִּי טוֹב פְּתָר וְיִאֲמַר אֶל- יוֹסֵף אֶף-אֲנִי בְּחִלּוּמֵי וְהִנֵּה שְׂלֵשָׁה סִלְיֵי חֲרִי עַל-רֵאשִׁי.

מקץ מב א. בִּנְיָא יַעֲקֹב כִּי יִשְׁשָׁבֵר בְּמַצְרַיִם וְיִאֲמַר יַעֲקֹב לְבָנָיו לְמָה תִּתְרָאוּ:

רש"י ד"ה וירא יעקב כי יש שבר במצרים. וּמַהֲכֵן רָאָה? וְהֵלֵא לֹא רָאָה אֶלָּא שְׂמַע, שְׂנַאֲמַר הִנֵּה שְׂמַעְתִּי וְגו' וּמַהוּ בִּנְיָא? רָאָה בְּאֶסְפִּקְלָרְיָא שְׂל קַדְשׁ שְׂעֻדִין יֵשׁ לוֹ שְׂבָר בְּמַצְרַיִם; וְלֹא הִיָּתָה נְבוּאָה מִמֶּשׁ לְהוֹדִיעוֹ בְּפְרוּשׁ שְׂנָה יוֹסֵף:

8) אלשיך ר"פ ויצא. מה צורך הודיע לנו שראה כי בירך יצחק את יעקב ושלה אותו וכו'. כי אל מה שנמשך לעשו מזה שהלך אל ישמעאל אינו מעלה ומוריד מה שראה כי בירך כו'. רק מה שרעות בנות כנען וכו' וכן אמרו בברכו אותו הוא מיותר וגם אומרו ויצו עליו לאמר מלבד הייתור אין מלת לאמר צודקת כלל כי אינו לאמר לזולת ועוד שהוא הפך הסדר ושלה אותו ואח"כ ויצו עליו לאמר. והראוי היה יהפך ויאמר ויצו עליו כו' ואח"כ ושלה אותו כו'.

אוה"ח כאן. וירא עשו כי ברך וגו'. פסוק זה אין לו גזרה ואם גזרתו הוא וילך עשו אל ישמעאל היה מספיק בפסוק שאחרי זה וירא עשו כי רעות:

9) לקוטי שיחות חלק ה עמוד 165. דער חילוק צווישן דעם ענין הסיפור וועגן די נשי עשו ווי ער קומט צום אויסדרוק אין פ' תולדות און ענינו של הסיפור בפרשתנו : אין סדרה תולדות ווערן די נשי עשו דערמאנט אלס א טייל פון דעם סיפור וועגן זיינע, עשו'ס, מאורעות און הנהגות : זיינע ערשטע צוויי פרויען ווערן דערמאנט ערשטנס, באווייזן זיין צביעות - ער האָט ערשט חתונה געהאַט אין עלטער פון פערציק יאָר בכדי מ'זאל מיינען אַז ער פירט זיך בדומה צו זיין פאָטער - און צווייטנס, צו באווייזן זיין רשעות, אַז ער האָט גענומען אַזוינע פרויען וואָס זיינען געווען מורת רוח ליצחק ולרבקה". אויך זיין דריטע פרוי ווערט דאָרט דערמאנט ווי אַ באַווייז פון זיין צביעות, אַז זעענדיק כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו" איז ער ספעציעל געגאנגען צו ישמעאלין 13 און גענומען זיין טאכטער, אברהם'ס אַן אייניקל, פאַר אַ פרוי, בכדי צו שאַפֿן דעם איינדרוק אַז ער זוכט צופרידן צושטעלן זיין פאטער יצחק - בעת אין דער אמת'ן האָט דאָס אים כלל ניט געאַרט, וואָרום וויבאלד לא גירש את הראשונות" האָט ער דאָך מיט זיין נעמען בת ישמעאל איבערהויפט ניט געמיינט עפעס צו פאַרבעסערן, און אדרבה: הוסיף רשעה על רשעתו". משא"כ אין אונזער סדרה איז דער תוכן הפרשה ווי אנגעצייגט בהתחלתה ואלה תולדות עשו"; און די פסוקים וועגן די נשי עשו עשו לקח את נשיו גו' ואת בשמת וגו' ", זיינען בלויז אַ הקדמה צו ותלד עדה גו' ובשמת ילדה גו' ואהליבמה ילדה וגו'".

שם הערה 13. אף שההליכה למקום אחר הי אז טורח ובפרט למקום בני הפילגשים (שגם ישמעאל בכללם) שעליו נאמר : וישלחם מעל יצחק גו' (ח"ש כה, ו) -

[כמובן ממה שאברהם הוצרך להשביע את אליעזר שלא יקח אשה לבנו מבנות הכנעני (שאינן בזה טרחא, מכיון אשר אנכי יושב בקרבן) ורק ילך אל ארצו ואל מולדתו]. ועפ"ז מובן בפשטות מ"ש בס"פ תולדות וילך עשו אל ישמעאל" - דלכאורה מיותר בכדי להדגיש שהלך למקום רחוק (שע"ז מתבטאה צביעותו עוד יותר, שרצה להראות אשר בכדי לעשות רצון אביו הולך הוא אפילו למרחקים).

10) רשב"ם כאן. וירא עשו כי ברך יצחק את יעקב. בברכות אחרונות הללו נתן לו את ארץ כנען שניתנה לאברהם וגם אמר לו לקחת אשה ממשפחתו וגם צוהו שלא לקחת מבנות כנען חשב עשו בלבו מה שנשאתי מבנות כנען גזל ממני ברכת אברהם ולקח את **בת ישמעאל ממשפחת אברהם** חשב בלבו שמא מעתה אזכה לנחלת אברהם.

אברבנאל כאן. וראה עוד עם זה שעשו כפי הדין לפי שראה שהיו רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו אול זכר אמו לפי שאינו חושש לאמו בעבור מה שעשתה נגדו לברך יצחק את יעקב. ובראות עשו כל הדברים האלה חשב בלבו שבעבור נשיו הפסיד ברכתיו ואמו הית' בעוכריו וגם אביו ולכן הלך אל ישמעאל לפי שהיה בן אברהם ולקח את מחלת בתו לאשה וגם בזה שכל ידיו לפי שאם היו רעות בנות כנען ובעבורם הפסיד את ברכתיו ה' לו לעזוב אותם והוא לא עשה כן אבל לקח את מחלת בת ישמעאל לאשה על נשיו והוסיף בנשיו ולא גרע ברוע.

אוה"ח פסוק ח. וירא עשו כי רעות וגו'. יגיד הכתוב כי לא חש עשו אלא לצד הקפדת אביו עליהם, אבל זולת זה למה שהם בחינת הרע לא חש שאין נפשו מתעבתן. וממוצא דבר גם כן אתה יודע שלא הועיל טעם היותם רעות בעיני יצחק אלא לבל יוסיף מהם אבל לגרש אותן שהיו כבר אצלו לא. ואולי שכל הרגשתו לא היתה אלא שמא יתפקעו ברכתיו לצד בנים אשר יהיו לו מבנות כנען לזה לקח מבנות ישמעאל כדי שיתקיימו הברכות באמצעות הבנים שיהיו לו מהם:

רש"י ויצא כט יז. רש"י ד"ה רכות. שְׁהִיָּתָה סְבוּרָה לְעֵלוֹת בְּגוֹרְלוֹ שֶׁל עֵשָׂו וּבִוְכָה, שְׁהִיָּתָה הַפֶּלֶא אֲוִמְרִים שְׁנֵי בָנִים לְרִבְקָה וְשְׁנֵי בָנוֹת לְלֵבָן, הַגְּדוּלָה לְגְדוּלָה וְהַקְטָנָה לְקָטָן (בבא בתרא קכ"ג):

שה"ג. חיי שרה כד מט. וְעֵתָה אִם-יִשְׁכְּמְ עֵשָׂו וְקָטָן וְאֶמְתָּ אֶת-אֲדֹנָי הַגִּידוּ לִי וְאִם-לֹא הַגִּידוּ לִי וְאֶפְנָה עַל-מִין אֲוֹ עַל-שְׁמָאל:

רש"י ד"ה על ימין. מְבִנּוֹת יִשְׁמַעְאֵל: **על שמאל.** מְבִנּוֹת לוֹט, שְׁהִיָּתָה יוֹשֵׁב לְשְׁמָאלוֹ שֶׁל אַבְרָהָם:

11) אלשיך שם. והוא בשום שכל והבין מסרה אחת הלא היא כי ג' ועיני הם במקרא. ועיני לאה רכות ועיני ישראל כבדו ועיני רשעים תכלינה. והענין כי הנה הורנו ית' גודל השגחתו ושום כל מעייניו ליישר דרך הצדיק ולהרים המכשלות ולשים המעקשים למישור למען ילך לבטח דרכו ורגלו לא יגוף והוא כי הלא ידענו כי הן זאת היתה עם עשו לכבד את הוריו ולשמוע בקולם כמאמרם ז"ל במסכת קדושין (דף ל"א) אל המשבח עצמו שכיבד את הוריו אמרו לו עדיין לא הגעת למה שהיה מכבד עשו. והנה מהדבר הלז היתה יוצאת תקלה גדולה אל יעקב וללאה והיא כי הלא עשו שמעה אזנו ותבן לה כי רעות בנות כנען וטובות בנות לבן בעיני יצחק אביו כי כה אמר לא תקח אשה מבנות כנען קום לך פדנה ארם כו' וקח לך כו' מבנות לבן אחי אמך והנה אם כאשר שם על לבו כי רעות בנות כנען ישים גם כן כי טובות בנות לבן בעיני אביו היה הולך אל לבן כאשר הלך אל ישמעאל ולפחות יקח הוא את הגדולה לאה ויניח את הקטנה ליעקב ואם כה היה עושה היה נופל כריסא בבירא כי יאבד מנות מיעקב או לפחות ילוה אליו בדרך והוא בורת ממנו ויפגענו בחרבו הקשה כי לא ישאלו פנים כאלפז בנו וגם ללאה יימר לה מאד כי הלא אשר היה עיני לאה רכות הלא היה מלבכות בל תפול בגורל עשו פן מהר ימהרנה הגדולה לגדול והקטנה לקטן לכן מה עשה הוא ית' ראה והתקין גם שניהם באשר שם שומה בלבו בל ישית לב אל כל דברי אביו רק על מחצית' והוא בל יפנה אל אומרו כי טובות בנות לבן רק כי רעות בנות כנען. וע"י כן הלך עשו אל ישמעאל וכו'. ועי"כ ויצא יעקב מבאר שבע. והוא כי בראות יעקב שהלך עשו אל ישמעאל ולא היה נמצא אתו בעיר. אז ויצא וגם ע"י כן וילך חרנה שאלמלא כן לא היה עשו הניחו להגיע שם כאשר הניחו אליפז אשר נשאר פה בצואת אביו.

12) רש"י כו לד. בן ארבעים שנה. עֵשָׂו הָיָה נִמְשָׁל לְחִזְרִי, שְׁנַאָמֵר: כְּרִסְמָנָה חִזְרִי מִיַּעֲר (תהילים פ'), הַחִזְרִי הַזֶּה כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב, פּוֹשֵׁט טְלָפִיו, לוֹמֵר רְאוּ שְׁאֲנֵי טְהוֹר; כִּף אֵלוֹ גּוֹזְלִים וְחוֹמְסִים וּמְרָאִים עֲצָמָם כְּשֶׁרִים; כֵּל מ' שְׁנָה הָיָה עֵשָׂו צָד נָשִׁים מִתַּחַת בְּעֵלְיָהֶן וּמַעֲנָה אוֹתָם.

כְּשֶׁהָיָה בֶּן מ' אָמַר אָבָא בֶּן מ' שְׁנָה נִשָּׂא אִשָּׁה, אָף אָנִי
כֵן:

14) רמב"ן כאן. אחי רבקה אם יעקב ועשו בעבור
שאמר שצוה יצחק את יעקב לקחת לו אשה מבנות לבן
אחי אמו הזכיר הכתוב שהיה גם כן אחי אמו של עשו
וראוי היה שיצוה גם כן לעשו אבל מדעתו שברכת
אברהם תהיה ליעקב ולזרעו עשה כן והזכיר כי עשו
שמע שצוה אותו שלא יקח אשה מבנות כנען ושילך אל
לבן אחי אמו והוא שמע לעשות רצון אביו שלא לקחת
אשה מבנות כנען אך לא עשה כראוי שיקח מבנות לבן
אף על פי שהוא אחי אמו ועוד הזכיר שלקח אותה על
נשיו ולא גרש את הרעות כי הלך על תאות נפשו יותר
מרצון אביו חסלת פרשת תולדות:

אלשיך שם. הוא שלח אותו פדנה ארם בברכו אותו כי
דבק היה צווי קחת מבנות לבן אל הברכה וזהו ושלח וכו'
בברכו אותו. וכן היה קח לך משם אשה מבנות לבן אחי
אמך ויתן לך את ברכת אברהם.

17) רש"י וארא ו כח ד"ה הוא אהרן ומשה. אלו
שְׁהִיָּוּ לְמַעַלָּה, שְׁיִלְדָה יוֹכֵבֵד לְעַמְרָם. **הוא אהרן**
ומשה. יש מקומות שִׁמְקֵדִים אֶהְרֹן לְמִשָּׁה וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת
שִׁמְקֵדִים מִשָּׁה לְאַהֲרֹן, לומר לך שִׁשְׁקוּלִין פְּאֻחֵד:

רש"י ואתחנן ד י ד"ה יום אשר עמדת. מוסב על
מקרא שְׁלִמְעָלָה מִמְּנֵי **אשר ראו עיניך – יום אשר**
עמדת בחרב אֲשֶׁר רְאִיתָ הַקּוֹלוֹת נְאֻת הַלְּפִידִים:

21) לקוטי שיחות חלק ה שם הערה 14. ועפ"ז מובן
בפשוט מ"ש בן אברהם" – דלכאורה מיותר (ובפרט
שבפי סוק זה גופא, כשנזכר ישמעאל בפעם הראשונה,
לא כתיב בן אברהם) - כי עשו רצה להראות שנושא
מיוחסת דוקא, נכדתו של אברהם (ובזה רצה להראות
שמתנהג עוד יותר טוב מיעקב, שיעקב הלך לפדן ארם
לקחת אשה ממשפחתו של אברהם, והוא הלך לישמעאל
לישא את נכדתו של אברהם). ויש לומר, שזהו גם הטעם
מה שהתיבות בת ישמעאל בן אברהם" הם בקדמא
ואזלא", שזה מורה שעשו האט אויס- געשריען שהוא
נושא את נכדתו של אברהם. וראה כת"י רמזי התורה
לר' יואל (הובא בתו"ש תולדות ע' תתשיז): בת ישמעאל
בן אברהם מוכתר בתגין, כלומר מיוחסת לקח כו'.